

Kde se vzala skleróza

Společnou příčinou nezaměstnanosti ve středoevropských zemích je nedostatečná kvalifikace a nízké vzdělání lidí. Otázkou je, co zmůže motivace.

I po šestnácti letech od pádu komunismu zůstává nezaměstnanost důležitým politickým i ekonomickým tématem ve všech státech střední Evropy. Jak ukazuje ekonomický výzkum trhu práce, který byl prezentován Janem Švejnařem na pražské konferenci evropských ekonomů trhu práce, její příčiny se v mnohém různí. Záleží na tom, jak jsou zastoupeny čtyři hlavní faktory, které ovlivňují výši nezaměstnanosti: vzdělání pracovní síly, její flexibilita, tempo a fáze restrukturalizace ekonomiky a pohyby agregátní poptávky spojené s hospodářským cyklem.

Zdržení na startu. V Česku se výzkum pokusil osvětlit, proč ani vysoké tempo růstu posledních let nepřispělo k nějakému radikálnímu poklesu nezaměstnanosti. To na první pohled kontrastuje s faktem, že v první polovině 90. let ČR držela výjimečně nízkou nezaměstnanost na úrovni 3-4 %. Tehdy to však bylo za cenu zpomalené restrukturalizace mnohých sektorů ekonomiky. V druhé polovině dekády si proto česká společnost musela protrpět nárůst míry nezaměstnanosti až k 10 procentům.

Opožděná restrukturalizace zvýšila fluktuaci pracovníků na úroveň běžnou v tržních ekonomikách, což se promítlo do vyšší přirozené míry nezaměstnanosti. Současně však došlo k dočasnému poklesu počtu volných pracovních míst, zejména v důsledku mírného politicko-ekonomického šoku na konci 90. let. Teprve v okamžiku, kdy začaly propouštět do té doby nerestrukturalizované podniky, se ukázalo, že nezanedbatelná část propuštěných zaměstnanců není schopna či ochotna najít v tržních podmínkách uplatnění. Mnozí z nich posléze zjistili, že se dá přijatelně žít i na sociální podpoře.

Proto česká míra nezaměstnanosti zůstává pouze mírně pod průměrem EU a nevrací se v době hospodářského růstu na úroveň před recesí. Tomuto jevu se říká skleróza trhu práce. Je způsobena právě tím, že lidé, kteří »spadli« do systému sociálních dávek v době ekonomických obtíží, ho ani v době konjunktury neopouštějí. Akademici přiznávají, že ještě nedokážou přesně rozlišit, jakou roli hraje demotivačně nastavený daňový a sociální systém, jakou nedostatečná mobilita pracovní síly a jakou nesoulad mezi nabídkou a poptávkou po dovednostech pracovní síly. Uspokojit nás může snad jen skutečnost, že míra nezaměstnanosti v Polsku či na Slovensku dosahuje dvouciferných hodnot.

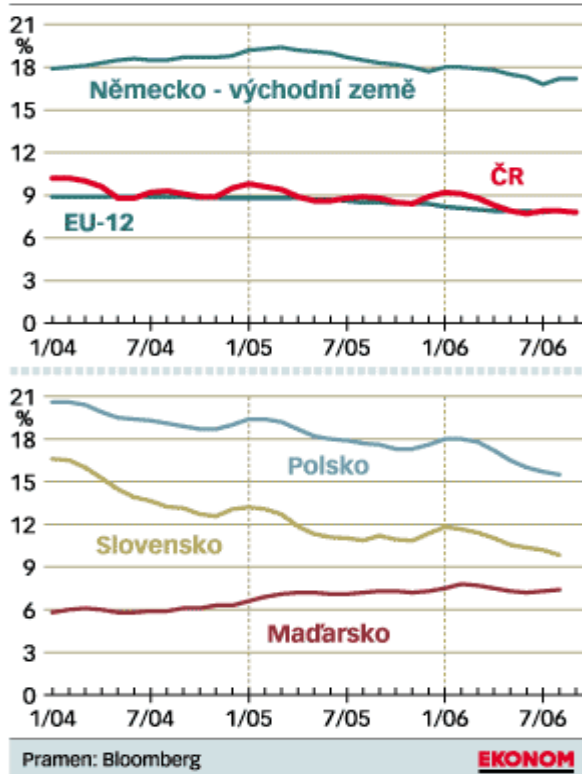
U sousedů je huř. Slovensko i Polsko zažily prudký růst nezaměstnanosti nad 15 procent již v prvním období 90. let. Pro obě země byl charakteristický dlouhodobě nízký » počet volných pracovních míst a poměrně vysoký a stabilní přesun lidí do nezaměstnanosti. Polsko mělo nejen málo efektivní síť úřadů práce, ale od sousedů se odlišuje extrémně vysokým podílem zaměstnanosti v agrárním sektoru rodinných farem, kde trh práce funguje specifickým způsobem.

Slovensko, ač poměrně malé, má svůj prosperující jihozápad, problematický východ a početnou skupinu minimálně vzdělané romské populace, která je mezi nezaměstnanými výrazně zastoupena. Výjimečný fenomén představuje východní část Německa. Nezaměstnanost se tam udržela na vysokých hodnotách navzdory relativně velkému počtu volných pracovních míst a masivním výdajům na aktivní

politiku zaměstnanosti. To však vedlo především k silnému nárůstu fluktuace lidí mezi zaměstnaností a nezaměstnaností, aniž by to nezaměstnanost jakkoli snížilo.

Maďarská stabilita. Na rozdíl od ČR zažilo Maďarsko restrukturalizační šok a nárůst nezaměstnanosti již v první polovině 90. let. Ale posledních téměř deset let se tamní situace příliš neliší od té naší, včetně toho, že ani poměrně vysoký hospodářský růst nevede k výraznějšímu snížení nezaměstnanosti. Tedy opět skleróza, zatuhlý trh práce. Vývoj nezaměstnanosti ve všech postkomunistických zemích má řadu podobností, ale v řadě příčin se liší. Pokud mají tyto země nějakou skutečně společnou příčinu nezaměstnanosti, potom je to nedostatečná kvalifikace a nízké vzdělání těch, kdo se ocitli v řadách nezaměstnaných.

Nezaměstnanost ve východní Evropě

Autoři: JAN ŠVEJNAR, DANIEL MÜNICH, FILIP PERTOLD, CERGE-EI